

RICHTLIJNEN voor ondertiteling, augustus 2018

De richtlijnen zijn huisregels voor TT888. Specifieke afspraken per programma komen in de programma-afspraken en in SIEN.

Goed ondertitelen is een kunst, omdat de eisen conflicteren: dicht bij het gesprokene blijven, maar ook zorgen voor voldoende leestijd en zichtbaarheid van 'beeldinformatie'.

Ook de kostprijs telt. We moeten efficiënt werken.

- Gebruik kleuren en regie waar echt nodig om de sprekerswisseling te volgen, maar laat ze achterwege als het programma ook zonder kleuren goed te volgen is.
- Laat de lay-out een vlotte handeling zijn; doe er meer aan als de informatiedichtheid hoog is, zoals bij snel drama, snelle talkshows, of programma's over ingewikkelde onderwerpen.
- Kijkers stellen letterlijke ondertiteling op prijs, maar de titels moeten wel leesbaar blijven. Letterlijk ondertitelen kan, zeker als er erg snel gesproken wordt, meer tijd kosten en een korte leestijd veroorzaken waar door de titels wellicht minder goed leesbaar zijn.

De doelgroep

doven en slechthorenden

Publieke Omroep Ondertiteling ondertitelt Nederlandstalige programma's in de eerste plaats voor doven en slechthorenden. De richtlijnen zijn dan ook afgestemd op de behoeften en wensen van auditief gehandicapten. Doven en slechthorenden willen dezelfde informatie krijgen als horenden, maar inkorten is nodig want het kost meer tijd om een zin te lezen dan te verstaan. Het is de kunst om de kijker het gevoel te geven dat de ondertitels de boodschap of dialoog zo volledig en correct mogelijk weergeven.

heterogene groep

Doven en slechthorenden vormen geen homogene groep. Sommige mensen zijn doof geboren, anderen hebben op latere leeftijd

gehoorproblemen gekregen.

En ook in opleidingsniveau zijn grote verschillen, waardoor de ene kijker minder tijd nodig heeft om ondertiteling te lezen dan de ander. Wij bieden maar één soort ondertiteling aan deze heterogene doelgroep, maar houden wel enigszins rekening met het niveau van kinderen.

horenden

Naast doven en slechthorenden maken ook horenden gebruik van TT888. Anderstaligen ervaren ondertiteling als een ondersteuning bij het begrijpen van de Nederlandse taal, net zoals veel Nederlanders ondertiteling aanzetten bij het kijken naar programma's van de BBC. Wanneer lawaai het luisteren naar de televisie onmogelijk maakt, schakelen veel mensen over op ondertiteling.

AANDACHTSPUNTEN BIJ ONDERTITELING:

---

aanhalingstekens

In navolging van andere media gebruiken we alleen enkele aanhalingstekens. Omdat ruimte een schaars goed is bij ondertiteling, gebruiken we ze spaarzaam: een aanhalingsteken bij de opening van een citaat en eentje aan het eind van het citaat, ook wanneer het citaat over meer ondertitels verdeeld is.

accent

Als iemand met een accent spreekt en het is inhoudelijk functioneel, dan vermelden we dat met een regieaanwijzing:

MET LIMBURGS ACCENT

(Alle 'voorbeeldtitels' op deze pagina zijn geel i.v.m. de leesbaarheid)

Dialectwoorden kunnen eventueel worden gebruikt. Een afwijkende manier van spellen om een dialect over te brengen (fonetisch weergeven) zal meestal te onduidelijk zijn, maar bij cabaret kan het juist de humor van de sketch goed laten overkomen.

Als het beter uitkomt, volstaat alleen **LIMBURGS** ook.

afbreken van titels

Als je een titel afbreekt eindig je met drie puntjes. De volgende titel begint zonder puntjes en met een kleine letter.

Gebruik nooit twee in plaats van drie puntjes uit ruimtegebrek.

Breek titels of regels zoveel mogelijk af op een logische plek: samenvallend met een natuurlijke pauze (daar waar een leesteken staat of kan staan).

afgemaakte zin

Wanneer een andere spreker de zin van de vorige spreker afmaakt, krijgt de tweede spreker een hoofdletter:

Wat ik vervelend vind...

Is dat ik je zinnen altijd afmaak.

afkortingen

Volkomen ingeburgerde afkortingen mogen worden gebruikt, zoals voor titels en maten en gewichten.

Maten en gewichten hebben een vaste internationale schrijfwijze: cm, mm, kg, mg (milligram), kB (kilobyte), MB (megabyte).

aar liever **kilo** dan **kg** en liever **meter** dan **m**.

10 euro mag worden ingekort tot **e.10** en **10 gulden** tot **f.10**. Het teken **\$** mag worden gebruikt als alternatief voor **dollar: \$10**.

Wees verder terughoudend met het gebruik van afkortingen. Afkortingen die alleen in geschreven vorm bestaan en dus nooit in de mond genomen worden, mogen niet in titels verschijnen. Verboden zijn dus: t/m, bijv., m.u.v. etc. Deze afkortingen verminderen de leesbaarheid.

afkortingen: met of zonder hoofdletter?

De schrijfwijze van afkortingen als **Unicef** of **NMa** kun je terugvinden in woordenlijst.org.

Nederlandse schooltypes krijgen kleine letters. Ingeburgerde afkortingen krijgen meestal kleine letters:

aids, cao, hiv, tbc, cfk's, pvc, tv, pc, wc, cd, cd-rom, hbs, havo, vmbo.

eigennamen

Regel 1: Neem de spelling over zoals die in beeld verschijnt (Sl's of intiteling), tenzij dat duidelijk fout is.

Regel 2: Voor buitenlandse aardrijkskundige namen, neem de spelling over van <http://namen.taalunie.org/>

Regel 3: Maak er het beste van. Voor Russische namen hoort de Nederlandse transcriptie te worden gebruikt (Gorbatsjov, niet Gorbachev), maar bij de sport werkt dat vaak niet omdat men de Engelse transcriptie gebruikt.

gedichten

Gedichten worden altijd letterlijk overgenomen. Achter de regels komen geen punten of afbreekpunten, net als bij liedjes.

In een programma dat speciaal aan poëzie gewijd is, kun je de originele interpunctie gebruiken, mits beschikbaar.

getallen

In zakelijke en exacte mededelingen worden getallen in cijfers weergegeven. Bijvoorbeeld in data, percentages, paginanummers, als het cijfer als naam gebruikt wordt (**lijn 3, Nederland 2**), als de cijfers zo voorkomen in het programma (**bal 6, kandidaat 1, 2 of 3?**), spelprogramma's (**10 punten voor team 2**).

In andere gevallen schrijven we getallen tot en met tien in letters. Je kunt een uitzondering maken als bijvoorbeeld acht met een hoger getal in één zin genoemd wordt. Tientallen tot en met honderd mogen in letters geschreven worden, maar het hoeft niet.

Ook rangtelwoorden t/m 10 worden voluit geschreven (**eerste, tiende**). Achter rangtelwoorden met een cijfer schrijven we alleen een e (**11e, 21e**, niet **11de, 21ste**).

Breuken zoals 2½ schrijven we tweeënhalf of 2,5. aaneen, tweeënhalf of in cijfers: 2,5.

Het is: **in de jaren dertig** of: **in de jaren 30**. (niet '30).

Zet vanaf 10.000 een punt voor de laatste drie cijfers.

Als een zin begint met een cijfer, heeft het volgende woord een kleine letter:

80.000 mensen bezochten de tentoonstelling.

Eén schrijven we als **EEN**. Dit woord wordt alleen zo geschreven wanneer het telwoord bedoeld wordt en het duidelijk nadruk krijgt. Maar wanneer er geteld wordt krijgt **één** geen hoofdletters: **Een, twee, drie, vier, hoedje van papier.**

Nadruk is niet nodig in woordgroepen waar alleen de ee-klank mogelijk is, zoals in bijvoorbeeld *een en ander of een van de mooiste.*

Hij is een van de eersten.

Maar: **Ik heb er niet EEN gehad**

handuitzendingen

Voor handuitzendingen gelden dezelfde uitgangspunten als bij het maken van getimedede uitzendingen, met één uitzondering: Maak niet te veel korte titels achter elkaar, want die geven in de uitzending een zeer onrustig effect.

Wees spaarzaam met regieaanwijzingen want voor de uitzender is soms niet duidelijk wanneer die in beeld moet worden gebracht.

Interpunctie

dubbele punt

Na de dubbele punt volgt een hoofdletter als er een volledige zin volgt.

Hij dacht: Dit doe ik niet.

Ik dacht: nee.

gedachtestreepje

Het gedachtestreepje – dat langer hoort te zijn dan het koppelteken (-) – gebruiken we niet. Komma's volstaan ook.

ironieteken

Als iemand iets op ironische wijze zegt, kun je het teken (!) gebruiken. Het teken komt zonder spatie aan het eind van de zin. We beschouwen het als een zelfstandig leesteken, dus er komt geen punt achter. Een ironische vraag kan eindigen op (?).

Gebruik het ironieteken niet als overduidelijk is dat de spreker zich ironisch uitlaat.

komma

Om een opeenstapeling van (op zich terechte) komma's te vermijden laten we er af en toe eentje weg, als het de leesbaarheid ten goede komt.

koppelteken

Het streepje (koppelteken) kun je gebruiken voor de leesbaarheid van werkelijk problematische woorden als 'ge-ind'. Maar niet 'ge-skied'.

punt

Na een zin komt altijd een punt, behalve bij regieaanwijzingen, liedjes, gedichten en de aftiteling. Ook na de headlines van actuele programma's en na internet- en e-mailadressen volgt een punt. Laat nooit een punt weg uit ruimtegebrek.

punt erbinnen of erbuiten

Als een woord of een enkele woordgroep tussen aanhalingstekens wordt gebruikt, dan valt de punt (of komma) erbuiten. Wordt een hele zin aangehaald, dan valt de punt binnen de aanhalingstekens.

puntkomma

Puntkomma's spaarzaam gebruiken.

spatie

Zet een spatie na de komma en de punt.

uitroepteken

Wees zuinig met uitroeptekens. Op het televisiescherm komt het al gauw schreeuwerig over.

vraagteken

In zinnen die eindigen op 'hè' gebruik je geen vraagteken als de zin een bevel of uitleg inhoudt.

kleuren

We hebben de beschikking over de kleuren wit, geel, cyaan (lichtblauw) en groen. Rood gebruiken we niet. Groen gebruiken we spaarzaam.

Volgorde van inzet: wit-geel-blauw (groen). Als wit van het toneel verdwijnt in dezelfde scene, krijgt een van de anderen wit.

We gebruiken kleurwisseling waar nodig om het programma toegankelijk te maken voor de kijkers met een gehoorbeperking.

geel en wit voor presentatoren en verslaggevers

Presentatoren van een programma krijgen geel. Een tweede presentator, verslaggever/interviewer, sportcommentator of weervoorspeller krijgt in principe wit, een derde weer geel. Maar als een tweede presentator (of verslaggever/interviewer) het woord overneemt zonder een dialoog aan te gaan, en er andere sprekers te verwachten zijn, vindt er geen kleurwisseling naar wit plaats, zodat wit beschikbaar blijft voor anderen.

kreten

Voor een aantal kreten hanteren we een vaste spelling, omdat deze het beste overkomt in schrift.

Oké schrijven we als **oke**.

OK of okay gebruiken we alleen in Engelse titels.

Hé schrijven we als **hee**.

Hè schrijven we als **he**.

De klank ooo schrijven we als o, in elk geval zonder h.

De klank ohhh schrijven we als **oh**.

Instemmend gemompel schrijven we als **m-hm**.

Mwa... zit tussen ja en nee in.

En eh..., niet: enne...

Eh en **ehm** worden gevolgd door drie puntjes, tenzij de pauze erna heel kort is; dan volgt een komma.

Als er iemand lacht, kun je **Hahaha!** Titelen.

Alleen als er pauzes hoorbaar zijn, schrijven we het los: **Ha ha ha!**

lay-out

Bij het bepalen van de lay-out van een titel wordt rekening gehouden met woordgroepen. Plaats lidwoorden, voorzetsels, bezittelijke voornaamwoorden en bijvoeglijke naamwoorden op de volgende regel als het zelfstandig naamwoord waar ze bij horen daar staat.

Breek titels of regels zoveel mogelijk af op een logische plek, samenvallend met een natuurlijke pauze (daar waar een leesteken staat of kan staan).

Zorg vooral voor een heldere lay-out wanneer het tempo hoog en/of de inhoud complex is. Je haastklussen kan en mag

lieder

buitenlandstalige lieder

Engelstalige en eventueel Duitstalige lieder ondertitelen als de zingende persoon duidelijk in beeld zingt en zeker als het lieder van belang is voor de inhoud van het programma. Check bij twijfel even of er wordt ingetild.

Nederlandstalige lieder

Lieder worden letterlijk ondertild, ook als de toegestane leessnelheid wordt overschreden. Elke tild die gezongen wordt, begint met een *. Daarna volgt de tekst (zonder spatie tussen * en de tekst). Achter de regels komen geen punten en ook geen afbreekpuntjes. Als een lieder is afgesloten geven we een * aan het eind van de zin. Geen spatie tussen de laatste letter en de *.

onderbrekingen in lieder

Wordt een lieder onderbroken met een opmerking, gebruik dan geen * om af te sluiten en te openen, maar zet de opmerking wel in een aparte ondertild: **Handjes in de lucht!**

maximaal drie regels

Een ondertild bestaat uit maximaal drie regels. Maximaal drie afwisselingen van sprekers per tild, anders kan de kijker moeilijk zien wie wat zegt.

muziek

We geven een regieaanwijzing als er muziek te horen is die relevant is voor het programma (dus geen regietje als er een paar seconden muzak te horen is; akoestisch behang). Geef de tild een normale leestijd. Daarbij vermelden we de tild en/of artiest of componist.

nadruk

We schrijven een woord dat we willen benadrukken in KAPITALEN. Als je specifiek een lettergreep wilt beklemtonen kun je als volgt ondertitelen:

Ik bedoelde 'uitSTEkend', niet 'UITstekend'.

opening en aftiteling

We beginnen bij elk programma dat we ondertitelen standaard met de titel 888, bij live-ondertiteling gevolgd door de 4t.

We sluiten onze ondertiteling af met de standaardtitel (3t). Bij live-ondertiteling gaat hier de 5t aan vooraf.

positie van de titels

Titels worden gecentreerd, in zowel voorbereidbare als live ondertiteling. De titels mogen geen relevante informatie in beeld bedekken. Dat zijn niet alleen SI's (namen in beeld), maar bijvoorbeeld ook een stuk weerkaart dat op dat moment besproken wordt. **Zie ook sport.**

regieaanwijzingen

Regieaanwijzingen brengen **relevante** informatie over die niet wordt uitgesproken en niet te zien is in het programma, maar die wel te horen is. Schrijf ze uitsluitend in witte hoofdletters, zonder punt erachter. Geef liever een geluid zelf weer dan het te benoemen.

Hou de regie zo kort mogelijk. Kies voor onderwerp + actief werkwoord:

Dus: VLOER KRAAKT

Niet: KRAKEN VAN DE VLOER

Dierengeluiden

In een natuurprogramma kies je de beschrijvende vorm: LEEUWEN

GROMMEN

maar in een animatiefilm of een spelletje wordt dat eerder: Grrrrrrrrr!

speciale tekens

Met * duiden we liedjes aan

We kunnen ç wel uitzenden, ook tekens met accent grave, accent aigu of accent circonflexe (é en è en û bijvoorbeeld) maar bij **On Demand** (NPO Start) gaat het mis. **Daarom vervangen we ze door een gewone letter.**

Ook schuine aanhalingstekens (') kunnen we uitzenden, **maar doen we niet.** Hetzelfde verhaal voor NPO Start.

Live-programma's worden nauwelijks teruggekeken via NPO Start, vandaar dat we in live de diakritische tekens laten staan.

De Duitse ß (Alt 225) is wél te gebruiken.

Dus voor voorbereidbaar geldt: Alleen ä, ö, ü, Ä, Ü, Ö gebruiken.

@ schrijven we als (a): **Mailen kan ook: willemwever(a)ncrv.nl.**

spellen

Als er een naam of woord gespeld wordt, doen we dat in hoofdletters en met streepjes ertussen: **S-P-E-L-L-E-N.**

taalfouten van sprekers

Opvallende taalfouten van sprekers alleen overnemen als dat relevant is, en als het voor de kijker duidelijk is wat er wordt bedoeld.

We geven niet aan dat de fout niet door ons is gemaakt, want dat is te schoolmeesterachtig. We gebruiken niet de toevoeging (sic).

tijd tussen titels

Bij voorbereidbaar hanteren we vijf frames ruimte tussen twee aaneensluitende titels. Bij een pauze tussen twee titels is de minimale ruimte tussen twee titels één seconde.

vreemde talen

Als er geen intiteling in een programma zit, maar er wordt wel in een vreemde taal gesproken, ondertitel het dan in de oorspronkelijke taal. Dit geldt alleen voor het Engels en het Duits, talen waarin iedereen in Nederland wel een klein woordje kan meespreken. Frans en Spaans alleen ondertitelen als je die taal beheerst. Bij andere talen geef je een regieaanwijzing, bijvoorbeeld:

ER WORDT RUSSISCH GESPROKEN of RUSSISCH

Als er intiteling in een programma zit, zorg er dan voor dat onze titels niet overlappen. Vraag een lijst van de titels. Let er ook op of de Vertaalafdeling wel alles ondertitelt wat wij niet ondertiteld hebben! Soms slaan ze simpele, maar relevante woorden over.

🔍 Leuk vinden

🔍 Opmerking

🔍 81 weergaven

🔍 Opslaan voor later

Opmerkingen

Posten